

Kolozsi Orsolya

Sodródni egyre csak kifelé

A fülszöveg szerint Solymosi Bálint legújabb szövege a tizenkét évvel ezelőtt megjelent *Életjárdék* méltó folytatása. A *Vakrepülés* az előző regényhez hasonlóan életrajzi elemek sokaságára épít, ezúttal azonban nem a gyerekkor kerül az ábrázolás középpontjába, hanem a kamaszkor vége, a felnőtté válás időszaka. A regény főhőse a meg nem nevezett *fiú*, akire a kötet fikciója szerint 1994-ből emlékszik vissza felnőttkori énjére. Az 1976 és 78 között, jórészt Szegeden és Pesten szerzett tapasztalatok, emlékek töredékeiből áll össze a szöveg legnagyobb része, a *fiú* mozaikos történetei többféle elbeszélői pozícióból mesélődnek el (hol egyes szám első, hol második, hol harmadik személyben, de előfordul, hogy többes számban is). A nézőpontokkal való játék, a nagy időbeli ugrások, a szöveg szakaszokra való tördelése mind az egységes, átfogó narratíva ellen dolgoznak, azt hangsúlyozzák, hogy az emlékezés folyamata nem alkalmas nagy elbeszélések megformálására, természetéből adódóan mindig csak mozaikos, töredezett lehet. A tizenhét, tizennyolc, tizenkilenc éves *fiú* felnőtté válásának emlékezés általi rekonstrukciójára történik kísérlet, de ennek a kísérletnek a lehetetlensége az első soroktól nyilvánvaló. Nem csak azért, mert az emlékezés alapvetően asszociatív működése nem teszi lehetővé, hanem azért is, mert nem világos, mi mondható el egyáltalán egy életről: „Egy élet. Mi az? Mit tudsz mondani róla?” Az egymásra úszó emlékek időbeli elrendezése csak részben lehetséges, de visszatérő motívumok azért mégiscsak strukturálják ezt az elsőre szétfolyónak tűnő, semerre sem tartó szövegfolyamot. Az idő mellett a tér kínál még kapaszkodót a mesélés során, a különböző helyszínek mágikus centrumként gyűjtik maguk köré az egymásra rétegződő emlékeket. A szerkezet a körkörösség alakzatára épít („Az idő mintha olya körön keringene, amelynek középpontja a gyötirelem.”), a szétszóródó történeteket helyszínek, személyek, kiemelkedő időbeli csomópontok szervezik egybe.

Nem pusztán az elbeszélés szükségszerű nehézségei miatt válik ez a szöveg töredezetté és apró történetek megnyugtatóan soha ki nem egészíthető mozaikjává, bonyolult kapcsolódásokkal rendelkező, átláthatatlan hálózattá, hanem a központi figura, a *fiú* személyisége miatt is. Hogyan tudnának olyasvalaki körül egységgé pattanni a történeteszilánkok, aki maga is a töredezettség metaforája. A sorkatonai szolgálat elől a pszichiátriára menekülő *fiú* örültnek tette magát, ám ahogy az lenni szokott, egy idő után nem egyértelmű, hogy valóban örült-e, vagy csak szimulál. Diagnózisa a skizofrénia, esetleg a borderline személyiségzavar, de igazából mindkettő egyfajta hasadtságot, az én széthullását, részekre szakadását, az integritás hiányát feltételezi. Ez a töredezett személyiség nyilvánvalóan nem tud egységes narratívát létrehozni (főleg, hogy feltételezhetően a múltba visszatekintő elsődleges elbeszélő, a felnőttkori én sem szabadult meg véglegesen a problémától), és az életét sem tudja még megközelítőleg sem rendbe tenni, valamiféle irány szerint vezetni. Az életben való hagyományos előrehaladás nem az ő terepe, már fiatalon fásult, céltalan, beilleszkedni nem tudó/akaró figura. A kötet címe is ezt a „haladási irányt” hangsúlyozza, hiszen a *fiú* vakon, távlatok nélkül él napról napra, de ebben a mozgásban valahogy mégis ott van, és helyenként láthatóvá is válik a repülés szabadsága, sőt, akár tempója is. A mottóként is szereplő Tandori idé-

zet („Gyerünk akkor, angyalom.”) visszatérő önmegszólítás, hiszen a főhős megy és halad, igen aktív, egész sok története is van, csak mindez nem vezet sehová és semmibe: „Sodródsz, akár egy vak szalamandra.” A fiú sodródása részben kívülállásából fakad: „Semmiféle zárásról és semmiféle nyitásról nincs szó, kívül vagyok születésemtől fogva, kintebb, mint ahogy az elgondolható.” Ez a születéstől adott kívülállás aztán az idő múlásával egyre csak fokozódik, a kamaszkor nyilvánvalóan nem sokat segít rajta, sőt veleszületett adottságából egyre inkább tudatos elhatározássá válik: „Amíg az embert nem zabálja föl a rendszer, addig ember, gondolja a fiú. Nem lehet bent, a kádári népköztársaságban lenni, a «társadalom hasznos tagjává» lenni, mert akkor nem maradsz ember. Kint kell lenni, kívül ezen a világon.” Könnyen lehet mindezt társadalomkritikaként is olvasni, de alapvetően egy sokkal mélyebb, az egész egzisztenciát érintő programról van szó. A fiú nem csak a kádári Magyarország társadalmának nem akar tagja lenni, hanem semmiféle emberi közösségben, kapcsolatban nem képes huzamosabb ideig működni. Ha minden felnőtté válás története egyben fejlődésregény, akkor a *Vakrepülés* is az, és valóban hordozza a klasszikus műfaj alapvető jegyeit, de a könyv ez esetben egy alkoholba, félbehagyott helyzetekbe és kínos beszélgetésekbe mártott fejlődésregény, ahol a központi hős fejlődése csak kívülállásának egyre radikálisabb megerősítése. A kötet magát gerillaregényként definiálja, és ez utóbbi megnevezés tökéletesen összefoglalja ennek az élettörténetnek a lényegét: a főhős szociális értelemben vett törvénytelen kívüliségét, azt a harcot, melyet a világ, a fennálló társadalmi rend ellen folytat (ez persze ellentmond kívülálló pozíciójának, hiszen aki egy rendszer ellen harcol, az nem outsider). Mindeközben persze saját maga ellen is gerillaharcot vív. Kívülállását elsősorban a döntések elodázása, kikerülése garantálja, talán ehhez kapcsolódik a könyv egyik mottója Kierkegaard *Vagy-vagy* című művének közismert *Eksztatikus előadása*, a döntési helyzetek problematikusságáról.

Ez a kívüliség nem csak a főhős világhoz való viszonyában, a történetekben jelenik meg, de a *Vakrepülés* nyelvét is formálja. Solymosi ebben a könyvben (is) olyan nyelvet teremt, melyben nagyon erős a líraiság (különösen erőteljes ez

a történetek háttéréül választott terek, utca- képek, folyóparti parkok, pesti klubhelyiségek megjelenítések), sok a neoavantgárd kép, a furcsa szókapcsolat, mindez sűrű, már- már barokkos szövegfolyamba ágyazva. És bár Solymosit sokan társtalan alkotóként, a kortárs irodalom „magányos bölényként” jellem- zik, azért a *Vakrepülés* irodalmi kapcsolódásai nagyon szerteágazóak, és irodalmi előzménye- ket is kapcsolhatunk a kötethez - akár Végel László *Egy makró emlékirataira* gondolunk, akár például Hajnóczy *A halál kilovagolt Perzsi- ából* című kisregényére. Ezen kívül a szöveget át- meg átszövik az irodalmi és képzőművé- szeti, zenei utalások, Tandoritól Szentkuthyig, Nietzsche-től Szentjóbó Tamásig. De Arany balladáit, Duchamp művészeti gesztusait és művészetelméleteit is jelentős szerephez jutnak többek között. A hetvenes évek közepén törté- netek felelevenítésekor pedig meghatározó az az avantgárd, underground szcéna, melyhez a szöveg szerzője képletesen rögzíti magát. Az ekkor alkotó szerzők, zenészek egyfajta állandó viszonyítási pontként jelennek meg: „Ott ülünk kint a Vörös Sün teraszán; azt mondja Szerencsés,» nézd, ott a Hajnóczy«, és aztán balra nézünk, azt mondja Andris, »ott megy a Tandori«, eltelik némi idő, nem sok, feltűnik valaki, megkérdezem, ki az, azt válaszolja Urfy, »hát a Hajas«. Az meg ott a Molnár Gergely. Mi van, felszorult az avantgárd a várba?”

Solymosi regénye különleges kötet, sok szempontból lehet érdekes olvasmány annak, aki képes felvenni ennek a nehezen befogad- ható prózának a ritmusát, lüktetését: elkalau- zol a hetvenes évek közepének világába, meg- jelenít egy generációs életérzést, vallomásos jellegével beavat egy beilleszkedésre képtelen normaszegő gondolataiba, érzéseibe. A törté- neteket esszészerűen értelmező betétek sok gondolkodnivalót adnak, ugyanakkor biztosan nem olvasnám még egyszer egy sötét, januári héten, mert erős, szinte mágneses komorságot, depressziót áraszt: „Alulról támad, megmar- kolja a tökömet a depresszió, elkezd morzsol- ni és zsiibasztani, minden szürke lesz, mintha egy szemétdombról kivakart plüssállatot dob- nánk vissza, és mintha az eső is szemerkélne.”

(Solymosi Bálint: *Vakrepülés*, Kalligram, 2019)